

УДК 378

РУДЕНКО Іванна Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри
іноземних мов,

Черкаський національний університет імені

Богдана Хмельницького

e-mail: ivannarudenko@mail.ru

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ В ЯПОНІЇ

Статтю присвячено дослідженню досвіду реформування системи підвищення педагогічних кадрів Японії, розглянуто основні функції системи підвищення професійної кваліфікації вчителів, розглянуто особливості реалізації освітнього процесу, що лежать в основі системи післядипломної педагогічної освіти, схарактеризовано умови успішного досягнення усіх запланованих цілей у ході процесу підвищення кваліфікації, з урахуванням соціальних і психофізіологічних особливостей дорослої людини. Схарактеризовано процес підвищення кваліфікації як цілеспрямовану систему, яка

має свою специфіку і розвивається під впливом чинників різного рівня й масштабу. У статті висвітлено основний зміст та цілі процесу підвищення кваліфікації освітян країни, виявлено провідні тенденції неперервної освіти педагогів, з метою вдосконалення національної освітньої системи.

Ключові слова: освіта; підвищення кваліфікації; вчитель; професійна компетентність; педагог.

Постановка проблеми. Післядипломна освіта педагогічних кадрів як структурна частина системи неперервної освіти вможливує постійний професійний та особистий розвиток дорослого населення з огляду на регулярні соціально-економічні зміни в сучасному суспільстві.

Посилене зацікавлення питаннями, що належать до сфери підвищення кваліфікації педагогів, аргументувало необхідність у зосередженні уваги на більш чітких вимогах до підготовки педагогів, що слугує запорукою якісної діяльності, зважає на цільові й ціннісні установки та вікові особливості дорослої людини.

Аналізуючи перебіг освітніх процесів упродовж кількох десятиліть, дослідники акцентували увагу на нові підходи до педагогічної діяльності, тому навчання викладачів повинно виходити за межі викладання дисципліни й передбачати засвоєння модерних технологій, осмислення способів мотивування учнів та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вищої педагогічної освіти Японії перебуває у центрі уваги українських і зарубіжних дослідників (О. Железняк, О. Озерська, В. Родіонов, Т. Свердлова та ін.). Проблеми підвищення кваліфікації вчителів в Японії студіювали А. Галаган, Н. Клясен, Г. Мікабрідзе, І. Савенкова та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних функцій процесу підвищення кваліфікації, що забезпечують високу якість післядипломної освіти педагогічних кадрів Японії.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення Японія планомірно впроваджує власну модель модернізації післядипломної педагогічної освіти. На сучасному етапі система вищої професійної освіти в Японії зазнає кардинальних змін. Ознайомлення з досвідом цієї країни, відомої вагомими педагогічними досягненнями та розвинутою системою професійної підготовки вчителів, – актуальне й затребуване завдання і в контексті розвитку української педагогіки.

Успіхи Японії, яка посідає друге місце у світі як держава з добре розвинутою економічною базою, суттєвою мірою зумовлені високим рівнем освіти. У країні завжди надавали великого значення її поступові, сьогодні в умовах кардинальних соціально-економічних змін уряд ставить перед освітою нові масштабні завдання. В епоху інформатизації, венчурного бізнесу потрібні не стільки працьовиті кадри, скільки фахівці, які мають оригінальне мислення. Завдання їх підготовки окреслюють у ході поточної реформи освіти.

Безперервний професійний розвиток є вкрай необхідним в учительській професії, тому японські педагоги протягом своєї кар'єри постійно рухаються вперед. На кожному етапі вчителі отримують певну заробітну плату за підсумками роботи й отриманого досвіду. Професійні програми розвитку доступні на національному рівні в межах школи, кожна місцева рада з освіти затверджує ту мінімальну кількість годин, що необхідна вчителю кожного року для професійного розвитку.

На місцевому рівні заходи з підвищення кваліфікації охоплюють програми підготовки вчителів кожні п'ять, десять і двадцять років роботи. На національному рівні Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій (МПКСНТ) проводить центральні семінари для заступників із навчальної роботи та адміністраторів. Керуючись новою системою, реалізованою МПКСНТ із 2009 р., японські вчителі кожні десять років повинні доводити відповідність рівня своєї професійної компетенції сучасним вимогам освіти шляхом відновлення навчальних сертифікатів.

Крім офіційних програм підвищення кваліфікації, японські викладачі підвищують власну компетентність у формі так званого «вивчення уроку», навчання в колег у

неформальних обставинах, організують зустрічі, під час яких педагоги різного рівня досвіду обговорюють методи навчання, створюють плани-зразки уроків. Один учитель використовує цей план-зразок у класі на відкритому занятті як приклад для інших педагогів. Після проведення уроку-зразка група вчителів збирається знову, щоб внести корективи до плану, проаналізувати позитивні й негативні моменти заняття.

Для підвищення освітнього рівня педагогів щороку Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технології спрямовує понад 400 стипендій для продовження освіти в аспірантурі педагогічних університетів і на педагогічних факультетах звичайних університетів. У Японії помітна тенденція до включення університетів у систему підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Деякі університети організують і проводять семінари, читають курси й лекції для вчителів на основі грантів, які надає Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технології [1].

Сучасна система підвищення кваліфікації педагогів у Японії регламентована Законом про атестацію педагогічного персоналу, що набув чинності з періодичними змінами й доповненнями з 1949 р. Згідно із законом педагогічні кадри повинні в обов'язковому порядку проходити підвищення кваліфікації кожні п'ять років.

Нинішня система підвищення кваліфікації ставить за мету вдосконалення професійної майстерності, опанування широких знань, глибоке усвідомлення педагогом свого призначення. Щороку директори шкіл, їхні заступники та керівники методичних об'єднань повинні відвідувати семінари, які організує Міністерство освіти, культури, спорту, науки і технології на ротатійній основі. Педагогічні центри функціують у кожній із 47 префектур країни, а також у великих містах (Токіо, Осака, Хіросіма та ін.). Процес підвищення кваліфікації в педагогічних центрах проходить шляхом організації семінарів і різних курсів, тривалість яких коливається від кількох тижнів до одного року (із відривом та без відриву від роботи). Зміст курсів безпосередньо залежить від спеціальності вчителя, кількості років роботи; передбачає як предметну, так і психолого-педагогічну підготовку. Усі педагогічні центри оснащені на достатньо високому рівні, побудовані гуртожитки, дібраний кваліфікований склад лекторів і викладачів. Такі центри працюють і як науково-дослідницькі установи, тому підготовка відбувається на сучасному науковому рівні з огляду на нові досягнення у сфері педагогіки, психології та приватні методики.

Муніципальні ради відповідають за організацію нетривалих курсів зі шкільного адміністрування, з окремих предметів та морального виховання. У Японії існує близько 3500 муніципальних рад за освітою, це дає підстави стверджувати, що система підвищення кваліфікації на муніципальному рівні досить розгалужена. Муніципальні програми підвищення кваліфікації вчителів фінансують із бюджету Міністерства освіти.

Починаючи з 1959 р., у Японії під керівництвом Міністерства освіти, культури, спорту, науки і технології була розроблена програма ознайомлювальних відряджень учителів за кордон, яка мала на меті формування в педагогів міжнародного світогляду й підвищення їхнього професійного рівня. Щорічно в цій програмі бере участь близько 5000 учителів шкіл із різних районів Японії [2; 3].

У Японії панує усвідомлення, що успіх ефективного функціонування системи освіти суттєвою мірою залежить від якості педагогічних кадрів. З огляду на це особлива увага в країні зосереджена на підвищенні кваліфікації вчителів, а також на модернізації кваліфікаційних вимог і програм підготовки вчителів. Для створення гідних умов підвищення кваліфікації, за фінансового сприяння національного уряду з 1960 р. по всій країні були організовані наукові освітні центри та з 1965 р. – освітні навчальні центри. Починаючи з кінця 1950-х рр., учителі також самостійно створювали добровільні групи з опанування конкретних предметів. Стимулюючи добровільні заходи в межах цієї програми, із 1960 р. уряд надавав фінансову допомогу.

У 1984 р. був створений Державний комітет із реформи освіти, що розробив низку заходів для вдосконалення системи підготовки педагогічних кадрів. У документах, які регламентували реформування освіти, серед нагальних завдань назване суттєве покращення системи підвищення кваліфікації вчителів. Крім того, було актуалізоване налагодження більш тісного зв'язку навчання в системі підвищення кваліфікації та розв'язання проблем повсякденної педагогічної роботи вчителя [4; 5].

За висловом І. Савенкової, у системі підвищення кваліфікації акцентовано на вчителів, які лише починають свою творчу діяльність. Відповідно до рекомендацій Державного комітету з реформи, із 1989 р. в Японії набула чинності система обов'язкової післядипломної освіти вчителів-початківців, які щойно закінчили вищі педагогічні навчальні заклади. Згідно з чинним положенням, усі вчителі-початківці протягом одного року мають підвищити свою кваліфікацію під керівництвом директора школи (стажування). Частиною часу такий педагог зобов'язаний провести в педагогічному центрі, слухаючи курси, лекції та беручи участь в індивідуально-групових консультаціях. Ця форма підвищення кваліфікації відбувається без відриву від роботи.

Стимулюючи підвищення кваліфікації вчителів старшої середньої, молодшої середньої, початкової школи та вихователів дитячого садка, у Японії видають спеціальні сертифікати, які дають юридичне право працювати в установі системи освіти. Ці сертифікати бувають вищого, першого й другого класу, що залежить від рівня освіти (диплом бакалавра або магістра, диплом випускника молодшого спеціаліста коледжу). Законом передбачена можливість змінювати клас сертифіката в бік його зростання, що відіграє важливу роль, оскільки допомагає вчителю не тільки підвищувати престиж, але й отримувати більшу зарплату. Механізм зміни класу сертифіката досить простий, оскільки вимагає підвищення рівня освіти (допідготовки) у затвердженому обсязі та наявності потрібного стажу роботи. Обсяг допідготовки залежить від необхідної кількості залікових одиниць. Одна одиниця дорівнює 45 годинам навчального часу, зокрема й самостійної роботи [6, с. 98–99].

Нині до створення й розвитку цілісної системи професійної компетентності педагогів докладають багато зусиль уряд і місцева влада Японії. Їхні спільні заходи спрямовані на об'єднання навчальних закладів різних типів, що належать до системи неперервної освіти. З одного боку, влада організовує взаємодію та координацію громадських програм і програм у галузі освіти, професійного навчання з іншими програмами, що належать до неперервної освіти, а з іншого – створює механізм для отримання інформації про можливості навчання, стимулювання педагогічної праці, а також надає консультаційні послуги завдяки використанню комп'ютерної інформаційної мережі.

У Японії під кваліфікацією розуміють обсяг знань, практичних навичок і вмінь, необхідних насамперед для розв'язання нагальних педагогічних проблем. Японські педагоги усвідомлюють, що їх зараховують на роботу не тільки за вміння провадити освітню діяльність, а й передовсім за бажання та готовність постійно вчитися, підвищувати свою професійну майстерність [7, с. 187–190].

Висновки. Отже, проведене дослідження дає змогу з'ясувати особливості змісту і структури навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти Японії. Характеристика сучасних тенденцій розвитку системи післядипломної педагогічної освіти в країні дає змогу акумулювати досвід Японії у руслі організації навчального процесу, змісту й методів навчання, сприяти посиленню конкурентоспроможності вітчизняних педагогічних кадрів.

Список використаної літератури

1. Center of international education benchmarking learning from the High Performing Education System [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japanoverview/japan-teacher-and-principal-quality/>.
2. Commission of the European Communities. Analysis of in-service teacher training strategies in the Member Countries of the EC: Case studies and synthesis. – Brussels, 1989. – 378 p.
3. Development of Modern system of Education in Japan. – Tokyo, Japanese National Commission for UNESCO, 1960. – 96 p.
4. Council of European Union. Education and training 2010 – the Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms. – Belgium, Brussels : Council of European Union, 3 March, 2004. – 42 p.
5. In-Service Training of Teachers in the European Union and the EFTA/EEA Countries [Electronic resource]. – Access mode : <http://euryrice.org>.
6. Савенкова И. Э. Сравнительный анализ повышения квалификации учителей в России и в развитых зарубежных странах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / И. Э. Савенкова ; Академия повышения квалификации и переподготовки кадров. – М., 2002. – 114 с.

7. Клясен Н. Післядипломна педагогічна освіта: зарубіжний досвід та сучасна практика / Н. Клясен // Нова педагогічна думка. – 2014. – № 2. – С. 187–190.

References

1. *Center of international education benchmarking learning from the High Performing Education System*. Retrieved 27/01/2017, from <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/japanoverview/japan-teacher-and-principal-quality/>.
2. *Commission of the European Communities*. (1989). Analysis of in-service teacher training strategies in the Member Countries of the EC: Case studies and synthesis. Brussels.
3. *Development of Modern system of Education in Japan*. (1960). Tokyo, Japanese National Commission for Unesco.
4. Council of European Union. (2004). *Education and training 2010 – the Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reforms*. Belgium, Brussels : Council of European Union, 3 March.
5. In-Service Training of Teachers in the European Union and the EFTA/EEA Countries. Retrieved 27/01/2017, from <http://euryrice.org>.
6. Savenkova, I. (2002). *Comparative analysis of teacher training in Russia and in other developed foreign countries* (PhD dissertation). Moscow: Academy of teacher training (in Rus.).
7. Kljasen, N. (2014). Postgraduate Education: foreign experience and contemporary practice, *New pedagogical thought, 187–190*. (in Ukr.).

RUDENKO Ivanna,

Ph.D in Pedagogy, lecturer of Foreign Languages Department,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy
e-mail: ivannarudenko@mail.ru

MAIN FUNCTIONS OF TEACHERS' QUALIFICATION UPRAISING IN JAPAN

Abstract. *Introduction. The article enlighten the way of the peculiarities of the educational process wich lies in the system of pedagogical postgraduate education in Japan. In the article are presented the main content and objectives of the process of qualification upraising of educational specialists in the country, identified major trends of continuing education of teachers to improve national education system.*

Purpose. The purpose of this article is to substantiate the main functions of the process of qualification upraising, providing high quality of postgraduate education of teachers in Japan.

Results. Article concretizes peculiarities of pedagogical process of qualification upraising in Japan, where there are a variety of institutions and organizational forms of qualification upraising. In the country were organized scientific educational centers to create proper conditions for qualification upraising, (from 1960) educational centers (were founded from 1965). Since the end of 1950, Teachers volunteers created groups to mastery of specific subjects.

From the beginning of 1989, pedagogical process of qualification upraising acquired for the beginners start-binding character. Taking into account the recommendations of the State Committee on Reforms, teachers should pass training under the supervision of the school director for one year. Also required component of qualification upraising of junior specialists is participation in courses, lectures and individual and group consultations.

Teachers of senior secondary, junior secondary, primary schools and teachers in the kindergartens, which should improve their professional competence, after qualification upraising get certificate (Bachelor's degree and master's degree, graduate diploma of junior specialist college), which give the right to work at the institution of education. The law allows to change the certificate of the lower class to a higher, to influence not only on the status of the teacher, but also on the level of profits.

Originality. The author defines basic functions of qualification upraising of teachers in Japan; analyzes the content and structure of the educational process and teacher training at the present stage of development.

Conclusion. This study allows to find the peculiarities of the content and structure of the educational process in the system of postgraduate education in Japan. Characteristics of modern development trends in the system of teachers postgraduate education in this country, allows to accumulate this experience in the line of the educational process, content and teaching methods, to strength the competitiveness of local teachers.

Key words: *education; qualification upraising; teacher; professional competency; educational specialist.*

Одержано редакцією 24.01.2017
Прийнято до публікації 26.01.2017